

ŞİDDET ARAŞTIRMALARINDA YÖNTEM

Şengül ALTINAL ÖZERKAN*

The Method of The Researches on Violence in Television

Number of the studies that involve actual research into violence in television. Clarifies some of the issues that claim a strong connection between early exposure to televised violence and subsequent violent behavior and the others don't agree with this results. According to the latter idea, this connection between media violence and violent behavior doesn't clear. This article focuses on the research results on effects of media violence.

Key Words: media violence, media researches, violence in television.

Giriş:

Kitle iletişim araçlarındaki şiddetin insan davranışına etkisi konusunda yapılan araştırmalarda özellikle son dönemde ciddi bir tartışma ortamına girilmiştir. Tartışmanın ana konusu şiddet içeren yayınların insanları saldırgan hale getirdiği hatta toplumda işlenen suç oranlarının artışında rol olacak düzeyde etki gücüne sahip

* Doç.Dr., Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi

olduğu tezleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu makale, üzerinde tartışma yaratılan araştırmaların yöntemleri ve sonuçları hakkında detaylı bilgi vermeyi amaçlamaktadır.

Son yıllarda yapılan pek çok araştırma, televizyon haberleri üzerine yoğunlaşmıştır. Etkililik ölçümlerinde televizyon en etkili kitle iletişimi aracı olarak görülmekle birlikte, bu aracın etki gücünü azaltan bazı faktörler vardır. Bunlardan biri, televizyon izlemenin genellikle topluca yapılan bir eylem olmasıdır. Televizyon genellikle ailece izlenmektedir. Bu nedenle laboratuvar araştırmalarında özellikle televizyon mesajlarının algılanması ve etki davranışının gözlenmesi açısından sorun yaşanmaktadır. Etki araştırmalarında, en önemli engel, kişileri doğal yaşamları içinde izleme güçlüğüdür

Laboratuvar araştırmalarına yöntem açısından getirilen bu eleştirinin yanında bazı şiddet araştırmaları etik açıdan da eleştirilmektedir. Şiddet konusundaki araştırmalarda, özellikle çocuk deneklerin şiddet içeriği çok yüksek olan yazılı ve görüntülü mesajlarla uzun süre karşı karşıya kalmalarının araştırma etiğine uygun olmadığı artık yüksek sesle tartışılmaya başlanmıştır.

Bunun yanında, televizyonda şiddeti araştıran çalışmalarda, kanal değiştirilmeden ve ebeveynler yok varsayılarak araya başka eylemler sokulmadan gerçekleştirilen bu izlettirmelerin, gerçek yaşam içinde olduğundan daha fazla etkide bulunacağı kuşkusuzdur. Oysa gündelik yaşamda, görüntülere yoğunlaşma düzeyini azaltan pek çok olay cereyan etmektedir. Özellikle küçük çocuklara araştırma ortamında gündelik hayattan daha yoğun şekilde şiddet görüntüleri izlettirilmesi, araştırmadan sağlıklı sonuçlar elde edilmesini güçleştirmektedir. Kaldı ki günümüzde artık araştırma amaçlı da olsa olumsuz etkiyi

ölçebilmek için çocuklara ve gençlere olumsuz unsurlar içeren görüntülerin uzun süre izlettirilmesi üstte de sözünü ettiğimiz gibi, araştırma etiğine uymayan bir sorun olarak karşımızda durmaktadır.

Aslında şiddet konusunda yapılan araştırmaların en büyük güçlüğü, genel olarak şiddet konusunun sayısal araştırmalarla ölçmek için son derece kapsamlı, karmaşık ve çok çeşitli etkenlerden beslenen bir alan olmasıdır. **Klapper**'in bu konudaki görüşlerinden bir alıntı yaparsak:

“Medya ve şiddet davranışı konusundaki sorulara cevap veremediğimiz gibi daha kötü bir şey yaptık: Her görüşe kısmi destek sağladık. Deneysel sonuçlarla bir yandan kaçışçı materyalin izleyicisine kör ve gerçeklerden uzak bir dünya görüşü verdiğini söylerken, diğer yandan yaşamın gerçek sorunlarını çözmeye yardım ettiğini iddia ettik. Aynı şekilde cinayet ve vahşet sorusuna “muhtemelen” bir nedensellik ilişkisi var, fakat bu sadece yapmaya dürtü etkisi olabilir” (Erdoğan-Alemdar:1990:78).

Medyadaki Şiddet İnsan Davranışlarını Etkiliyor mu?

On dokuzuncu yüzyılda, gazete ve dergi yayımcıları, şiddet haberleri ve görüntülerinin okuyucuları çektiğini fark etmişlerdi. Bundan yarım yüzyıl sonra, televizyon haberleri için yapılan anketler, şiddet teması içeren haberlerin izlenirlik oranını ciddi biçimde arttırdığı sonucuna ulaştı. Böylece “kötü haberler” radyo-televizyon haberlerinde yerini almaya başladı (Miller). Günümüzde, bu oranlar çok ciddi boyutlara ulaşmıştır. ABD’de **National Television Violence Study (NTVS)** on bin saat boyunca televizyon izlemenin üç yıl süresince şiddet içeriği izlemek

anlamına geldiğini bildirmiştir. (Amerikan televizyonlarında, programların yüzde altmışı şiddet içermektedir (Miller, 2001: 3).

Bir televizyon ya da sinema filmindeki sahneye benzer şekilde, gerçek hayatta bazı cinayetlerin işlendiğine zaman zaman medyadan tanık olmaktayız. Bu türden olaylar, medyadaki şiddetin gerçek yaşamda saldırı cinayet gibi olaylara neden olabileceği varsayımını güçlendirmektedir. Ancak burada, "neden diğer insanların cinayet işlemediği" sorusu akla gelmektedir. Bu da, doğrudan etki konusu yerine "kışkırtıcı" etkiyi düşündürmektedir. Burada, şiddet davranışının ortaya çıkmasında, medyanın, davranışı yoktan var etmekten çok, "model oluşturu" etkide bulunduğu varsayımı pek çok araştırmacıya daha mantıklı görünmektedir. Burada, yapılması zaten muhtemel bir hareketin, yapılış biçimi olarak medyanın bir taklit davranışı oluşturduğundan söz edilebilir.

AMA (American Medical Association) ABD'de 18 yaşına gelinceye kadar, bir çocuğun yalnızca televizyon ekranlarında, on altı bin cinayeti kapsayan iki yüz binden fazla şiddet sahnesi izlediğini bildirmiştir. AMA'ya göre, bu kadar yoğun şiddet izlenmesinin ardından **duyarsızlaşma etkisi** kaçınılmazdır (Gilens-Hertzman, 2001: 10-15).

Amerika Birleşik devletleri, sanayileşmiş ülkeler arasında kitle iletişimi araçlarında şiddet oranı en yüksek ülkedir. İletişim araçlarının çeşitliliği ve çokluğu ayrıca televizyon izleme ortalamalarının yüksek olması gibi nedenlerle, şiddet konusunda bu ülkede çok sayıda çalışma yapılmaktadır.

Daha yeni araştırmalardan bazılarının sonuçlarına geçmeden önce **Klapper**'in medya ve şiddet ilişkisi üzerindeki

araştırmalar üzerine görüşlerine yer vermek istiyoruz. Aileler, eğitimciler ve araştırmacıların, kitle iletişimi araçlarının cinayet ve tecavüz olaylarına yer vermesinin muhtemel etkilerine büyük ilgi gösterdiklerini belirten **Klapper**, bu konudaki araştırmalardan şu sonuçları çıkarmıştır (Erdoğan-Alemdar, 1990: 84,85,91).

- 1) Yapılan sayımlara göre, cinayet ve tecavüz olayları, bütün kitle iletişimi araçlarında çokça yer almaktadır.
- 2) Bu ayrıntılı sayımlar ve raporlar en azından üç esas üzerinde eleştirilebilir:
 - a) Bu sayımların bazıları kitle iletişimi araçlarıyla dağıtılmayan özel gruplara seslenen materyallerden elde edilmiştir.
 - b) Bu sayımların hemen hepsi “uydurma hikayelerdeki” tecavüzle uğraşır ve gerçek vahşetin örneğin televizyon haberlerindeki ve belgesel programlardaki betimlemesini görmezlikten gelirler, hatta bazı durumlarda göz yumarlar.
 - c) Sayımlar, kitle iletişimi araçlarında betimlenen tecavüzlerden çıkan kötü etkilerin, tecavüz betimlemeleriyle daha çok güçlendiğini belirtmişlerdir. Klapper’e göre bu tür uyarıların (tecavüz betimlemeleri) sayısı ve üretebileceği etkiler arasında bir ilişki olduğu bilinmemektedir. **Klapper**, cinayet ve tecavüz betimlemelerinin bolluğunu reddetmemekte; fakat bu betimlemelerle belirtilen kötü etkiler arasındaki ilişkiyi kabul etmemektedir.

Klapper, mevcut bulgular arasındaki cinayet ve tecavüzün suç işleyen asıl etken olmadığını, bunun yerine izleyicilerin varolan iyi ya da kötü davranışla ilgili yönelimlerini desteklediğini ima etmektedir. **Klapper**, genel olarak araştırmacıların suç ve şiddeti

iletişim araçlarıyla birleştiren akla uygun varsayımların birine destek sağlamaktadır. Bu, şiddet olaylarına sık yer verilmesinin saldırganlığa karşı hoşgörüyü arttırdığı, hem iyilerin hem suçluların sorunlarını çözmede bir araç olarak şiddete daha fazla başvurdukları varsayımdır. Ancak, araştırmaların büyük kısmı, iletişim araçlarının hangi kullanılış biçiminin suç, suçluluk ya da şiddet kullanımıyla doğrudan bağlantısı olduğu tezini desteklememektedir.

Araştırma Sonuçlarından Bazı Örnekler:

Üç yıl süren bir çalışma, Amerika'da altın saatler (prime time) içinde, programların üçte ikisinin şiddet içerdiğini saptamıştır. Okul öncesi çağıdaki çocuklar günde ortalama iki saat çizgi film izlemektedir ki bu, bir yılda on bin şiddet olayının izlenmesi anlamına gelmektedir. Bu hesaba göre, on bir yaşında bir çocuk, sekiz bin ölüm ve yüz bin tane de diğer türden şiddet olayı izlemiştir (Miller, 2001).

Günümüzde, sinema, bilgisayar oyunları, televizyon, çizgi dergiler, müzik klipleri çocuklar ve gençlerin en çok zaman harcadıkları eğlence araçları haline gelmiştir. Bu türlerin içeriğine geçmişten günümüze doğru genel olarak bakıldığında şiddet açısından içeriklerinde önemli farklılıklar olduğu gözden kaçmamaktadır. Örneğin, eski çizgi romanlarda başlangıçtan beri varolan şiddet içeriği, savaş gibi daha meşrulaştırılmış olan yöntemlerin dışına çıkarak silah temasına aşırı ağırlık veren ve bireysel şiddeti özendirici yeni temalara yönelmiştir.

Son dönemde, özellikle çocuklar ve gençler arasında bilgisayar oyunları çok yaygınlaşmıştır. Çocuklar, bunun bir oyun

olduğunun bilincinde olsalar da, bu oyunların onları saldırgan ve gergin bir atmosfere soktuğu bilinmektedir. Ancak bu etkinin süresi hakkında kesin bir sonuç bulunmamaktadır. Bu etkinin genellikle kısa süreli olduğu düşünülmektedir.

Çocuklar ve genç yetişkinler aynı zamanda, ekrandaki şiddet programlarına en çok rağbet edenler, genellikle çok televizyon izleyen ve yine şiddet içeren bilgisayar oyunlarına daha düşkün kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır (Miller, 2001). Pek çok genç, okul ortamında bazı sorunlar yaşamaktadır. Şiddete daha eğilimli olan gençlerin genellikle aileleriyle sorunları vardır; ve çoğunun da bazı psişik rahatsızlıkları bulunmaktadır (Gilens-Hertzman, 2001).

Bazı davranış uzmanlarına göre, günümüzün gençliği, öncekilerle kıyaslandığında daha fazla şiddet davranışları göstermektedir. **Dr. Sarah Landy** tarafından yapılan bir araştırma (1991) çocukların bu artışın dışında olmadığını ortaya koymuştur. Kanada'da adli istatistiklere göre, 1970'li yılların ortalarındaki hafif düşüş dışında, şiddet nedeniyle ölüm oranında (cinsel saldırı, hırsızlık, öldürmeye tam teşebbüs, tecavüz gibi nedenlerle) son otuz yılda yükseliş görülmektedir. 1975-1989 yılları arasında şiddet cinayetleri, diğer olaylar arasında yüzde elli dokuza yükselmiş ve her yüz bin kişide dokuz yüz kırk sekiz kişi bu olaylara karışmıştır (White, 1993: 26-32).

Şiddet olayları arasında gerçekten kitle iletişimi araçları direkt etkiye sahip temel bir faktör müdür? Tersine, medyadaki şiddet, bazı kişilerde çeşitli nedenlerle varolan şiddet güdülerini sanal şekilde rahatlatarak saldırganlıklarını azaltıcı etkide mi bulunmakta mıdır? Ya da daha dolaylı etkiler mi söz konusudur.

Örneğin, medyada ölüm, tecavüz, saldırı, yaralanma gibi olayların gün içinde defalarca izlenmesi bir süre sonra duyarsızlaşma etkisi yaratmakta mıdır? Bu arada, suç oranını arttıran diğer temel faktörler, dikkatlerin medya üzerinde toplanması nedeniyle gözden mi kaçmaktadır? Bu soruların cevaplarını arayan bazı araştırmaların elde ettiği bazı bulgulara ve bu konuda açılan tartışmalara daha detaylı bakmak gereklidir:

Araştırmalarda Elde Edilen Bazı Bulgular:

Konuyla ilgili olarak yapılan pek çok araştırma, şiddet görüntülerinin genel olarak sakinleştirici etki yaratarak “katharsis” etkisi oluşturduğu görüşünü doğrulamama yönünde hem fikir görünmektedir. Tersine bazı araştırmalar, insanların şiddet görüntülerini izlerken tansiyonlarında yükselme görüldüğünü saptanmıştır. Bir diğer çalışma, agresif (sinirli, saldırgan) kişilerin medyadaki şiddet görüntülerinden en çok etkilenen grup olduğunu bildirmiştir. Kişilerin, aşırı sinirlilik/ saldırganlık belirtileri gösteren biriyle birlikte televizyon izlemeleri ya da bilgisayar oyunu oynamaları durumunda, bu etkenin şiddet görüntülerinin karşı tarafı etkileme oranını daha da arttırdığı saptanmıştır (Miller, 2001).

Bu türden araştırmaların nasıl yapıldığını göstermek üzere yapılan bir araştırmada, deneklere hem şiddet içeren hem de şiddet içermeyen filmler izlettirilmiştir. Bunun nedeni, deneklerin araştırmanın amacını ve kendilerinden bekleneni anlamamalarıdır. Bu araştırma sırasında asistan, zaman zaman bazı deneklere kötü davranmıştır. Böylece onların bu davranışa karşılık verebilecekleri şekilde düzenlenmiş uygun bir zeminde nasıl tepki gösterecekleri saptanmak istenmiştir. Asistan tarafından kışkırtılmış ve şiddet filmi

izlettirilmiş olan deneklerle, kıskırtılmamış ancak sadece şiddet filmi izlemiş olanların davranışlarında düşmanca tepkilerde artış saptanmıştır. Bu arada şiddet filmi izlemiş olan erkek ve kadınların eşit olduğu gruplarda, erkek denekler, kadın deneklere göre daha fazla saldırgan davranışlar sergilemiştir (geniş bilgi için bkz: Miller, 2001).

Bu tür bulgular laboratuvar dışı ortamlar için ne ifade etmektedir? Şiddet davranışının altında doğal saldırganlık eğilimi ya da sonradan edinilmiş düşmanca davranışları, inançları, değerleri ve davranışları da kapsayan daha pek çok faktör bulunmaktadır. Şiddet davranışı, genellikle kişi önemli bir hayal kırıklığı, rahatsızlık, aşağılanma ya da saldırı hissettiği zaman ortaya çıkmaktadır. Miller'a göre (2001) , ekrandaki şiddet, aşırı hassas kişiler üzerinde, şiddet davranışına eğilim yaratma riski oluşturabilir. Bazı araştırmacılar, çok sayıda sürecin kapsandığını düşünmektedir. Buna, televizyon ve filmlerin saldırganlık düşüncelerini arttırabileceği de dahil edilmektedir. Şiddetin taklit edilebilir bir model olarak buradan alınabileceği, sürekli tekrar yoluyla da, hassas yapılı bazı izleyicilerin kendilerini, kurbanın korkusu, acısı ve kayıplarıyla özdeşleştirerek *stres durumunda şiddetin kabul edilebilir bir yöntem olduğu* yolunda inanç oluşturabileceği düşünülmektedir.

Şiddet görüntüleriyle uzun bir zaman diliminde ve çok yoğun olarak karşı karşıya kalmanın etkisi üzerinde duran araştırmalar da yapılmıştır. Buna göre, sürekli olarak saldırgan kahramanların izlenmesi sonucu oluşacak olan modelin, şiddet eğilimini güçlendirici ve cesaretlendirici etki potansiyelinden söz edilmiştir (Miller, 2001).

Centerwall, televizyonun cinayet olaylarına etkisi olup olmadığını araştırmak için 1945-1974 arasındaki "televizyon sahibi olma" oranıyla, Güney Afrika'da aynı periyottaki "cinayet olaylarını" karşılaştırmıştır (Rhodes, 2000). Burada Güney Afrika'ya da bakılmasının nedeni 1974 yılına dek burada televizyon yayınlarının yasaklı olmasıydı. Burada önemli bir değişiklik tesbit edilmemiş; ancak Kanada ve Birleşik Amerika'da cinayet olaylarında, televizyona geçişle birlikte iki misli artış görülmüştür. Bunun üzerine **Centerwall**, **Journal of the American Medical Association**'da 1992 yılında şunları yazmıştır: "Bir hipotez olarak, eğer televizyon teknolojisi gelişmeseydi, Birleşik Amerika'da her yıl on bin daha az cinayet olayı olacak, tecavüz olaylarında yetmiş bin, saldırıda yaralanma sayısında da yedi yüz bin kadar azalma olacaktı."

JAMA dergisi, bu iddiayı, bu çalışmanın dışında olan bazı doktorlara doğrularak yayımlamıştır. California Üniversitesinden Franklin E. Zimring ve Gordon Hawkins bu bulguları 1997'de yazdıkları kitapta tamamiyle reddetmişlerdir. **Zimring** ve **Hawkins**, **Centerwall**'in teorisini diğer dört demokratik sanayi ülkesinin Fransa, Almanya, İtalya ve Japonya'nın cinayet oranlarına bakarak test ettiler. Aynı zaman diliminde İtalya hemen hemen aynı rakamları korurken, Fransa, Almanya ve Japonya'da televizyon sahipliğinde artış yaşanırken, cinayet olaylarında azalma olduğu saptandı. **Centerwall**, kendi bulgularını savunmaya geçerken test edilen bu ülkeler dışında, diğer Avrupa ülkelerinde cinayet olaylarında artış olduğunu, Japonya'nın da Batı ülkesi olmadığını belirtmiştir (Rhodes, 2000).

Fransa'da cinayet oranları 1980-1985 arasında yükseliş eğiliminden sonra düşüşe geçmiş ve 1990'da bütün cinayet olayları, yüzde otuz beş oranında azalmıştır. İtalya'daki olaylar da 1970'lerde yükselişe geçerken 1981-1986 'da düşüşe geçmiş daha sonra yine yükselmiştir. **Centerwall** iki misli yükseldiğini iddia ettiği oranları İnterpol verilerine dayandırmıştı ancak, **Rhodes**'a göre, İnterpol, bu konudaki verilerinin güvenilir olmamasıyla adı çıkmış bir kurumdu.

Uzun Süreli Bir Araştırma:

Michigan Üniversitesi profesörlerinden psikolog **Leonard D. Eron ve Rowell Huesmann**'ın New York'ta okul çağı çocukları üzerinde yaptıkları araştırma, son dönemde bu alanda üzerinde en çok tartışılan araştırmalardan biri olmuştur. Saldırganlıkla ilgili faktör araştırması yapan bu çalışma, yedi yaşındaki okul çocuklarını otuz yaşına kadar takip etmeyi amaçlayan uzun süreli bir araştırmadır.

Eron ve meslektaşı, 1960'ta çalışmaya başladıklarında, çocukluktaki deneyimlerin daha ilerdeki yaşamda zihinsel sağlık sorunlarıyla olan bağlantısını tanımlamayı umuyorlardı. Burada hareket noktası olarak "saldırganlığı" kullandılar. Aile değerlerini ve çocukların zeka puanını ölçtüler. Endişe ve gerginlik düzeylerini belirlediler; çocuklara ve öğretmenlerine konuyla ilgili sorular yönelttiler. Ölçülen bir diğer faktör, her üç izleme aşamasında televizyonda şiddet içeren programları izleme oranıydı.

Rowell Huesmann'ın 1970'te -çocuklar on sekiz yaşındayken- araştırma ekibine katıldığı araştırmada, erkek çocukların yedi yaşındayken şiddet izlemeyi tercih etmeleri ile

onların on dokuz yaşındaki saldırganlık davranışları arasında otuz bir adet, küçük ancak anlamlı bir ilişki tesbit edildi. Bu yüzde onluk bir orana karşılık geliyordu. 1972 yılında "Surgeon General" kurumunun sözcüsü, şiddet izlemeyle saldırganlık arasında bazı çocuklar için geçerli olmak üzere en azından bir ilinti olduğu yolunda bildiride bulundu. **Eron ve Huesmann**, öğrencileri on dokuz yaşına dek takip ettiler. Bu çalışma, ABD'de Kongrenin takip ettiği bir araştırma olduğundan, elde edilen sonuçlar, 1996'da V-chip konusunda alınan kararda etkili oldu.

Houston Üniversitesi'nden **Jib Fowles**, bu çalışmanın yöntemi ve sonuçlarıyla ilgilenen ve muhalif görüşüyle tanınmış olan bir araştırmacıdır. Fowles'e göre bu ölçümlerden hiçbiri kız öğrencilerle ilişkili çıkmamıştı. Dolayısıyla, bir diğer araştırma grubunda, bu zayıf bulgular, teoriyi desteklemede etkili olamazdı. **Eron ve Huesmann**, eleştiriler üzerine aynı iddialarını sürdürmek yerine sonuçları yorumlarken, televizyon izleme tercihi ve saldırganlık arasında ilişki kuran bulguları için "bağlantı var ancak inanması güç" şeklinde geri dönüş içeren bir yorum yaptılar. **Fowles**, bu kadar zayıf bulgularla açıklanan bu sonuçların, pek çok kişiyi çarpık düşüncelere ittiğini belirtti (Rhodes, 2000).

1986'da **American Psychological Association**, Amerikan Senatosu Adalet Komitesine, araştırma grubunun erken dönemde televizyonda şiddet izleme ve yetişkin dönemde suç işleme davranışı arasında güçlü ilişki bulunduğunu açıkladı. Düşük, orta ve yüksek derecede şiddet izleme tercihinine göre bakıldığında yüksek tercih grubu, orta derecedeki gruba göre iki misli daha fazla suç işlemişti. Bu açık bağlantıya göre, yedi yaşındayken fazla şiddet programı izlenirse, ilerki yaşlarda tecavüzcü ya da katil

olunuyordu (Rhodes, 2000). Bu bulgu, psikologların uzun zamandan beri doğruluğuna inandıkları bir teoriyle çelişiyordu: "Şiddet, öğrenilen bir davranıştır; şiddet ailede ortaya çıkar ve şiddeti şiddet doğurur".

Tepkilere rağmen, **Eron ve Huesmann**'ın, finansal desteklerle devam etmeye teşvik edildikleri bu takip çalışmasında, otuz yaşına geldiklerinde psikiyatristler tarafından görüşmeye alınması sonucunda erkek deneklerden bazılarının suç işledikleri ortaya çıktı. Bu kişilerden bazılarının mahkumiyetleri olmuştu ve işlenen suçların alkollü araba kullanmaktan kadınlara tecavüze ve şiddet içeren saldırıya kadar uzandığı belirtiliyordu. **Rhodes**'un **Huesmann**'la bu konuda gerçekleştirdiği görüşme sonucunda ise, bu suç işleme olayının sadece üç kişi tarafından gerçekleştiği anlaşıldı. New York'un cinayet verileri, sadece 145 erkek denekle temsil edilmiş, bunlardan altmış altısı suç işlemişti: ancak bunlardan sadece üç tanesi şiddet içeren suçları içermekteydi. Huesmann'ın kendisinin de kabul ettiği gibi, *bu üç kişi farklı davransaydı* bütün sonuçlar değişecekti.

Bu araştırmanın bulguları New York State Üniversitesi'nden sosyolog **Steven F. Messner**'in bulgularıyla da çelişiyordu. Messner'in araştırması, Amerika'da, metropollerde yayımlanan yüksek ratingli şov programlarının yüksek oranda cinayet içeren programlar olduğu hipotezine dayanıyor ve medyadaki şiddet ile gerçek yaşamdaki şiddet davranışını ölçmeyi amaçlıyordu.

Sonuçlar oldukça sürprizliydi. **Messner**, 1986'da sonuçları şu şekilde belirtmişti: "Metropoller, geniş ölçekli izleyicilerin, şiddet içeren ancak cinayet oranı düşük programlarla elde tutulmaya

çalıştıkları bölgelerdir. İnsanlar evlerinde televizyon izledikten sonra cinayet işlemezler" (Rhodes, 2000).

Bu arada, araştırmalarındaki zayıf bulgularla ilgili eleştirilere rağmen **Eron ve Huesmann**, Washington'da medyada şiddet konusunda devlet düzeyinde aranan isimler olmuşlardı. 1999 yılında **Huesmann**, eski teorisini tekrarladı. **Jib Fowles** de bunun üzerine, "*tarihin bu araştırmayı gülünç olarak değerlendireceğini ve ilerde sınıflarda sosyal bilimlerde bulguların nasıl tümünden çarpıtılabildiğine örnek olarak okutulacağı*" şeklinde çok ağır bir cevap verdi.

Dünya tarihinin son beş yüz yılında cinayet oranlarının medya teknolojisindeki gelişmelere rağmen düşüş gösterdiğini belirten **Fowles**, günümüzde pek çok Amerikan vatandaşının, ömrü boyunca bir ciddi şiddet olayına şahit bile olmadığını ekledi.

Medya şiddeti ile saldırgan davranışlar arasında ilişki kurulmasına yol açan araştırma sonuçlarına katılmamasıyla tanınan **Rhodes**, televizyon izlemenin kişileri duyarsız yaptığı hipotezine karşılık olarak, televizyon izlemenin insanları aslında gevşetici etki yaptığını söylemenin daha mantıklı olacağını ileri sürmüştür.

Televizyondaki şiddetin insanların hayat hakkındaki algılamalarını etkilediği görüşüne de katılmayan **Rhodes**, bunun anketlerle ulaşılan bir sonuç olduğunu; ancak etkilenme düzeyi yüksek olan kişilerin çok fazla televizyon izlediklerini belirtmektedir. Bu kişiler genellikle, fakir, az eğitilmiş, işsiz ve aynı zamanda suç oranı yüksek kişilerle aynı çevrede yaşayan kişilerdir. Dünyayı anlamlandırma davranışı, televizyon izlemekle değil, kişisel deneyimle ortaya çıkar. Bazı araştırmalarda kız çocukların, bazılarında ise erkek çocukların medya şiddetinden daha çok

etkilendiği sonucuna ulaşılması, hatta bazı kontrol gruplarında çocuklardan daha çok yetişkinlerin etkilenmiş oldukları tespit edilmesi gibi çelişkili bulgular nedeniyle araştırma sonuçlarına şüpheli yaklaşan **Rhodes**, sonuç olarak bu araştırmaların gerçek dünya hakkında hiçbir şey söylemediğini belirtmektedir.

Değerlendirme:

Medyadaki şiddetle gerçek hayatın içindeki şiddet arasında doğrudan ilişki kuranların sayısı az değildir. Ancak, araştırmalarda medya etkisinin gözlenmesi konusunda elde edilen bazı bulgular, araştırmacının güvenilirliği açısından çok yeterli bulunmamaktadır. Pek çok araştırma belli davranışları gözlemekle birlikte, elde edildiği belirtilen etki sonucunda oluşan davranışın "süresi"nden fazla söz edilmemektedir. Gerçekte, uzun süreli bir etkiden akademik anlamda söz edebilmek güç görünmektedir.

"*Medyanın insan davranışına etkisi*" sayısal araştırmalarla net olarak ulaşılması güç bir konudur. Ancak, sözü edilen alan "*medyada şiddet*" olunca, gerek akademisyenler ve gerekse araştırma enstitülerinin keskin ve net sonuçlar bildirmeye zorlandıkları da bir gerçektir.

İçerik çözümlemesi yöntemiyle gerçekleştirilen araştırmalar bir çok kitle iletişimi materyalinin çevremizde varolmayan bir dünya yarattığını ortaya koymuştur. Gerçek yaşamda, saldırganlığa dayalı bir şiddet olayının aile dışı kişi ya da çevrelerden gelmesi en azından şimdilik az sayıda kişinin başına gelmektedir. Dolayısıyla pek çok insan, tecavüz, cinayet, yaralama gibi olaylara gerçek yaşamlarında değil, sadece iletişim araçlarında tanık olmaktadır. Bu da şiddet ve saldırganlık davranışı ilişkisinde gözleri, özellikle

sözel ve görsel sunum olanağına sahip olan televizyona yönelmektedir.

Şiddet konusunda dünyada da ilgi en çok televizyon ve sinema ekranlarına yönelmiştir. Gerek dünya da gerekse ülkemizde genellikle televizyona odaklanılmaktaysa da, çok daha ağır şiddet içeren bilgisayar oyunları üzerinde fazla durulmamaktadır. Bu oyunların çocuklar tarafından genellikle ebeveynlerin olmadığı ortamlarda, yüksek konsantrasyon altında ve eğlence amaçlı olarak oynanması kanımızca etki gücünü arttırmaktadır.

Günümüzde, video oyunlarının çocuk ve gençlerin sinirli ve saldırgan eğilimlerini körüklediği bilinmektedir. Ancak bu etkinin süresi hakkında kesin bilgi olmadığından, kısa süreli bir etkiden söz edilmektedir. Ancak yaratılan, "insanlara ve genel olarak yaşama güvensizlik etkisi"nin dolaylı olarak tekrar şiddete dönüşme potansiyeli, çok daha uzun süreli hatta çok daha güçlü bir etki faktörü olabilir. Bu oyunlara, sorun çözücü yol olarak yerleştirilen "şiddet" en kısa ve en keskin yöntemdir. Üstelik öldürdükçe çocukların aldığı başarı puanları artmakta; zevk, öldürme, yok etme ve sonunda başarı elde etme duyguları içiçe geçirilmektedir.

Şiddet konusunda medyanın rolünün küçümsenmesi mümkün olmamakla beraber, diğer faktörler geriye itilmemelidir. Aile içi şiddet, ebeveynlerin olmayışı, doğuştan gelen tepkisellik, şiddet yanlılığı ya da saldırganlık, nörolojik problemler, kafa travmaları gibi faktörler, şiddet riskini arttıran medya dışı önemli etkenlerdir. Çok önemli bir diğer etken, silah erişilirliliğinin kolay olduğu kültürlerde yaşamaktır. Psikiyatri alanında yapılan bazı araştırmalar (bkz.: Kocabaşoğlu, 2000) beyindeki bazı hormon

salgılarıyla, şiddete başvurma eğiliminin yüksekliği arasında güçlü bağ kurmaktadır. Araştırma sonuçlarının medyadaki şiddetle gerçek şiddet davranışı arasındaki doğrudan bağlantıyı açıklamada yeterli olmaması, medyanın şiddetle bağlantısının olmadığı ya da ihmal edilebileceği anlamına gelmemektedir.

Medya her şeyden önce, dünya hakkındaki genel izlenimimizi ve fikirlerimizi etkilemekte hatta çarpıtmaktadır. Medyanın en önemli etkilerinden olan, dünyayı ekranın çapı kadar algılamamıza neden olması, güvensizlik yaratıcı etkisi gibi konular, sayısal olarak araştırılması en zor konulardır. Medya ve insan davranışından söz ederken "etki" konusu derin ve karmaşık bir alan olduğu göz önünde tutulmalıdır. Örneğin, medyadaki şiddetin insanları doğrudan şiddete eğilimli, gergin hatta saldırgan hale dönüştürebileceği uzun uzun tartışılarak incelenmekle birlikte, dolaylı etkileri üzerinde daha az durulmaktadır. Oysa, medyadaki şiddetin insanları güvensiz ve içe dönük hale getirici, yabancılaşmayı arttırıcı etkisinin saldırganlığı direkt olarak arttırıcı etkisinden çok daha yaygın olduğunu düşünmekteyiz. Örneğin izlenen bir filmde geçen asansörde işlenmiş vahşi bir cinayet sahnesinin, bunu izleyen insanları katil ya da saldırgan hale getirmesi son derece güçtür. En azından pek çok insan için bu görüntüler, onları katil yapmaya yetmeyecektir. Burada, şiddete başvurmaya çok eğilimli durumdaki kişiler için kışkırtıcı bir etkiden söz edebiliriz. Ancak çok daha derin ve yaygın bir etkiyle, izleyicilerin çok daha büyük bir grubunda, örneğin, tanımadığı insanlarla asansörde buldukları dakikaları gergin geçirme, bu süre içinde karşılarındaki kişiyi filmdeki asansör katiliyle

özdeşleştirme, genel korku-endişe güvensizlik duygularını artırma gibi olasılıkların daha yüksek olduğunu düşünmekteyiz.

Tanımadıkları insanlarla selamlaşan ve konuşan çocukların gittikçe azalmaya başladığı bilinmektedir. Muhtemelen, filmlerin etkisinde kalan çocukların, ebeveynlerinin de telkinleriyle küçük yaştan başlayarak dünyayı ve insanları olduğundan daha şiddet içerikli olarak algıladıkları bir gerçektir. Medyadaki şiddetin, gerçek yaşamdaki şiddeti, yarattığı güvensizlik, yalnızlık, içe kapanma, yabancılaşma gibi dolaylı etkiler aracılığıyla arttırabileceği varsayımı, en azından yöntem olarak daha araştırılmaya değer bir konu olarak önümüzde durmaktadır.

Kaynakça

- BUSHMAN, B.J. (1995). "Moderating Role of Trait Aggressiveness in the Effects of Violent Media on Aggression", Journal of Personality and Social Psychology, November, c: 69, s: 5, ss. 950-960.
- BUSHMAN, B.J. and Geen, R.G. (1990). "Role of Cognitive-Emotional Mediators and Individual Differences in the Effects of Media Violence on Aggression," Journal of Personality and Social Psychology, January: c.: 58, s: 1, ss: 156-163.
- ERDOĞAN, İrfan -Korkmaz Alemdar (1990). İletişim ve Toplum: Kitle İletişimi Kuramları- Tutucu ve Değişimci Kuramlar, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- GILENS, Martin- Craig Hertzman (2001). "Violence in The Media", Scholastic Scope, January: c.: 49, ss:10-15.

- KOCABAŞOĞLU, Neşe (2000). "Serotonin ve Şiddet", Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açıdan Şiddet (içinde), (Ed.:)İbrahim Balcıoğlu, İstanbul: Yüce Yayım, ss. 13-19.
- KUNKEL, D. ve diğ. (1995). "Measuring Television Violence: The Importance of Context," Journal of Broadcasting & Electronic Media, c.: 39, s: 2, ss: 284-291.
- MILLER, Michael C., (2001). "Does Violence in the Media Cause Violent Behavior?",
- HARVARD Mental Health Letter, September: c.: 18, ss.5-9.
- Moore, S.R. and Cockerton, T. (1996)"Viewers' Ratings of Violence Presented in Justified and Unjustified Contexts," Psychological Reports, December : c.: 79, s: 3, ss: 931-935.
- RHODES, Richard (2000). "Violence in Television: Psychological Aspects", Rolling Stone, 23 December, ss: 55-59.
- RICHES, David, Antropolojik Açıdan Şiddet (1989). Çev. Dilek Hattaoğlu, İstanbul: Ayrıntı yayınları
- SLOCUM, J. David (2001). "Mythologies of Violence in Postmodern Media" (Book Review). Film Quarterly, Summer: c.: 54, ss.58
- WILLIS, E. and Strasburger, V.C. (1998). "Media Violence," Pediatric Clinics of North America, c:45, s: 2, ss. 319-331.
- WHITE, Robert (1993) "A Violent Assault on Television Violence", Alberta Report / Newsmagazine, March: c. : 20, ss: 26-32
- ZILLMAN, D. and Weaver, J.B. (1999)."Effects of Prolonged Exposure to Gratuitous Media Violence on Provoked and Unprovoked Hostile Behavior," Journal of Applied Social Psychology, c.: 29, s: 1, ss. 145-165.

